

POSTANOWIENIE

Dnia 7 lutego 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Romualda Spyt (przewodniczący)

SSN Jolanta Frańczak (sprawozdawca)

SSN Krzysztof Staryk

w sprawie z powództwa P. S.

przeciwko T. N.

o ustalenie istnienia stosunku pracy, wydanie świadectwa pracy oraz zapłatę w postępowaniu ze skargi o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego w N. IV Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 21 grudnia 2016 r., sygn. akt IV Pa [...]

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 7 lutego 2019 r.,

zażalenia powódki na postanowienie Sądu Okręgowego Sądu - Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w N.

z dnia 4 października 2018 r., sygn. akt IV Pa [...],

uchyla zaskarżone postanowienie, pozostawiając Sądowi Okręgowemu w N. rozstrzygnięcie o kosztach postępowania zażaleniowego.

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w N. postanowieniem z dnia 4 października 2018 r. odrzucił skargę powódki P. S. o wznowienie postępowania w sprawie zakończonej prawomocnym wyrokiem tego Sądu z dnia 21 grudnia 2016 r., IV Pa [...], którym uwzględniono apelację pozwanego T. N. od wyroku Sądu Rejonowego w N. z dnia 28 kwietnia 2016 r.

i oddalono powództwo o ustalenie istnienia stosunku pracy, wydanie świadectwa pracy i zapłatę.

W motywach orzeczenia Sąd Okręgowy wskazał, że wniesiona skarga o wznowienie postępowania podlegała odrzuceniu na podstawie art. 410 § 1 k.p.c., ponieważ nie istnieje rzeczywista podstawa wznowienia. We wniesionej skardze, nie powołując konkretnego przepisu, powódka podała, że ustawową podstawą wznowienia jest późniejsze wykrycie środków dowodowych, które mogłyby mieć wpływ na wynik sprawy, a z których nie mogła skorzystać w poprzednim postępowaniu. Jednak środki dowodowe przytoczone przez powódkę na tę okoliczność, tj. postanowienia Sądu Rejonowego w N. z dnia 13 czerwca 2017 r., którymi uchylono: 1) wyrok zaoczny z dnia 6 lutego 2014 r., IV U [...], zasądający od K. Sp. z o.o. z siedzibą w O. (dalej jako K.) na rzecz powódki wynagrodzenie, ekwiwalent za urlop i nakazujący wydanie świadectwa pracy oraz 2) wyrok zaoczny z dnia 4 września 2014 r., IV P [...], ustalający istnienie stosunku pracy między powódką a K. i umorzono postępowania w tych sprawach - nie stanowią nowych okoliczności ani nowego dowodu w rozumieniu art. 403 § 2 k.p.c. W judykaturze przyjmuje się jednolicie, że podstawą wznowienia postępowania mogą być okoliczności i środki dowodowe wykryte, a więc takie, które istniały w czasie prawomocnie zakończonego postępowania, przed uprawomocnieniem się zaskarżonego orzeczenia, z których strona nie mogła skorzystać, gdyż były dla niej nieznane i wówczas nieujawnione - strona nie miała do nich dostępu i nie musiała ich znać. Powołane w skardze postanowienia Sądu Rejonowego w N. zostały wydane w dniu 13 czerwca 2017 r., a zatem już po wydaniu wyroku przez Sąd Okręgowy z dnia 21 grudnia 2016 r. w sprawie IV Pa [...]. W związku z powyższym nie spełniają one warunków określonych w art. 403 § 2 k.p.c.

Zażalenie na postanowienie Sądu Okręgowego wniósł pełnomocnik z urzędu powódki, domagając się uchylenia zaskarżonego postanowienia oraz przyznania kosztów pomocy prawnej udzielonej z urzędu, które nie zostały pokryte w całości ani w części. W zażaleniu zarzucono naruszenie: 1) art. 410 § 1 k.p.c., przez jego zastosowanie i uznanie, że skarga o wznowienie postępowania podlega odrzuceniu bowiem nie opiera się na ustawowej podstawie wynikającej z art. 403 § 2 k.p.c., podczas gdy doktryna i orzecznictwo, jak również wykładnia funkcjonalna art. 403 §

2 k.p.c. wskazuje, iż nie można zgodzić się z poglądem, że środek dowodowy, który powstał po uprawomocnieniu się wyroku, nie stanowi podstawy wznowienia postępowania przewidzianej w art. 403 § 2 k.p.c.; 2) art. 403 § 2 k.p.c., przez błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że późniejsze wykrycie środków dowodowych, które mogłyby mieć wpływ na wynik sprawy dotyczy tylko i wyłącznie dowodów, które istniały w toku postępowania, ale nie zostały w nim powołane, podczas gdy z przepisu wynika, iż późniejsze wykrycie środków dowodowych może stanowić podstawę wznowienia wówczas, gdy dowody pozostają potencjalnie w związku przyczynowym z wynikiem sprawy, a strona nie mogła z nich skorzystać.

W uzasadnieniu zarzutów zażalenia uwypuklono, że w doktrynie istnieje obecnie nowy pogląd, wedle którego wykrycie środków dowodowych, z których strona nie mogła skorzystać w postępowaniu, odnosi się nie tylko do dowodów wówczas istniejących, lecz nieznanymi stronom, ale także do dowodów, których w czasie poprzedniego postępowania nie można było powołać, gdyż dopiero po jego zakończeniu pojawiła się możliwość ich przeprowadzenia (zob. A. Jakubecki (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom I. Art. 1-729, LEX/el. 2018 oraz wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 10 lutego 2015 r., III AUa 449/14). Ponadto z prawidłowej wykładni art. 403 § 2 k.p.c. wynika, że późniejsze wykrycie okoliczności faktycznych lub środków dowodowych może stanowić podstawę wznowienia, gdy te okoliczności lub dowody pozostają potencjalnie w związku przyczynowym z wynikiem sprawy, a strona nie mogła z nich skorzystać. W rozpoznawanej sprawie Sąd Rejonowy w N. wyrokiem z dnia 28 kwietnia 2016 r. ustalił, że mimo podpisania umowy o przejęciu pracowników zatrudnionych u pozwanego T. N. przez K. pracodawcą skarżącą nadal pozostaje pozwany. Wyrok ten został zmieniony przez Sąd Okręgowy w N. wyrokiem z dnia 21 grudnia 2016 r., VI Pa [...], którym oddalono powództwo. Stwierdzono, że istnienie prawomocnych wyroków zaocznych stanowi przeszkodę do orzekania w przedmiocie istnienia w tym samym czasie stosunku pracy z pozwanym. Skarżąca podniosła, że złożenie pozwu przeciwko K. była spowodowana informacją, że z dniem 1 listopada 2012 r. na zasadzie art. 23¹ k.p. zostanie przejęta przez nowego pracodawcę. Obecnie na podstawie dotychczasowych orzeczeń nie posiada żadnego pracodawcy, mimo że bezspornie łączył ją stosunek

pracy jedynie z pozwanym T. N.. W tej sytuacji wykładania funkcjonalna art. 403 § 2 k.p.c. musi być taka, aby przepis ten był najbardziej przydatnym środkiem do osiągnięcia celu ustawy. W sprawie pojawiły się bowiem nowe dowody w postaci postanowień o uchyleniu wyroków zaocznych przeciwko K. i umorzeniu postępowań, a skarżąca nie miała możliwości wpłynięcia na to, aby dowód ten pojawił się w trakcie orzekania przez Sąd Okręgowy w N. w sprawie objętej skargą o wznowienie postępowania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zażalenie jest uzasadnione. Instytucja wznowienia postępowania opiera się na przysługującej poza tokiem instancji skardze o reasumpcję wadliwego (z przyczyn wskazanych w ustawie) postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem i zastąpienie zapadłego orzeczenia orzeczeniem nowym. Nadzwyczajny charakter tego środka prawnego powoduje, że wznowienie postępowania sądowego może nastąpić wyłącznie z przyczyn ściśle określonych w ustawie, a to z powodu nieważności (art. 401 pkt 1 i 2 k.p.c.), z powodów restytucyjnych (art. 403 k.p.c.) oraz w sytuacji wydania wyroku na podstawie aktu normatywnego uznanego przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodny z Konstytucją, umową międzynarodową lub ustawą (art. 401¹ k.p.c.). Po wniesieniu skargi o wznowienie postępowania sąd dokonuje jej kontroli z punktu widzenia zachowania warunków formalnych określonych w art. 409 k.p.c., toteż skarżący zobowiązany jest wykazać w niej - pod rygorem odrzucenia skargi - przesłanki dopuszczalności wznowienia.

Zgodnie z art. 403 § 2 k.p.c. - do którego odwołał się Sąd Okręgowy w motywach zaskarżonego postanowienia oraz skarżąca w zażaleniu - można żądać wznowienia w razie późniejszego wykrycia prawomocnego wyroku, dotyczącego tego samego stosunku prawnego, albo wykrycia takich okoliczności faktycznych lub środków dowodowych, które mogłyby mieć wpływ na wynik sprawy, a z których strona nie mogła skorzystać w poprzednim postępowaniu. Oznacza to, że zarówno wykrycie prawomocnego wyroku dotyczącego tego samego stosunku prawnego oraz wykrycie okoliczności faktycznych, jak i wykrycie środków dowodowych, każde z osobna, stanowią podstawę wznowienia postępowania. W orzecznictwie

utrwalonym jest stanowisko, że w przypadku oparcia skargi o wznowienie postępowania na twierdzeniu o wykryciu nowych okoliczności faktycznych lub środków dowodowych, konieczne jest wskazanie, na czym wpływ tych nowych okoliczności faktycznych czy środków dowodowych na wynik sprawy miałby polegać (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 7 września 2016 r., IV CZ 41/16, LEX nr 211563; z dnia 6 lipca 2016 r., II PZ 13/16, LEX nr 2082061; z dnia 2 października 2015 r., II CZ 65/15, LEX nr 1816590). W art. 403 § 2 k.p.c. chodzi o takie okoliczności faktyczne lub środki dowodowe, które dotyczą podstawy pozwu, w szczególności jego podstawy faktycznej, które uzasadniają przytoczony w pozwie stan faktyczny i na tyle istotne, że ich uwzględnienie spowodowałoby wydanie innego rozstrzygnięcia (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10 kwietnia 1973 r., II CR 104/73, OSNCP 1974 nr 2, poz. 29; z dnia 7 listopada 1973 r., I CO 5/73, Biul. SN 1974 nr 2, s. 24; z dnia 24 maja 1982 r., II CO 1/82, LEX nr 5175 z glosą W. Stojanowskiej OSP 1984 nr 2, poz. 27 i z dnia 8 maja 2008 r., V CZ 25/08, LEX nr 646372). Mogą to być zarówno fakty i dowody odnoszące się bezpośrednio do podstawy faktycznej spornego roszczenia, jak i dotyczące jej pośrednio, tj. brane pod uwagę przy ocenie zebranego materiału dowodowego (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 15 lutego 2008 r., I CZ 152/07, LEX nr 465908 czy z dnia 6 lutego 2009 r., IV CZ 2/09, LEX nr 610222). Stąd warunkiem konstytutywnym podstawy wznowienia postępowania jest relacja zachodząca między sferą faktów a przesłankami rzutującymi na rodzaj rozstrzygnięcia. Zależność ta nawiązuje do aspektu proceduralnego, a nie materialnoprawnego. Oznacza to, że nie tyle istotne jest, czy ziściły się warunki uwiarygodniające dochodzone przez powoda roszczenie, ale czy w momencie orzekania określona okoliczność faktyczna rzutowała na wynik rozstrzygnięcia.

Sąd Okręgowy dokonując weryfikacji podstaw wznowienia postępowania nie wziął pod uwagę, że zmiana wyroku Sądu Rejonowego uwzględniającego powództwo o ustalenie istnienia stosunku pracy, wydanie świadectwa pracy oraz zapłatę wynagrodzenia za pracę została dokonana wyrokiem objętym skargą o wznowienie postępowania z uwagi na istnienie wyroków zaocznych ustalających, że pracodawcą skarżącej z tytułu świadczonej pracy w zakładzie fryzjerskim pozwanego w tym samym okresie był K.. Stwierdzono, że w kolejnym

postępowaniu, w którym pojawia się ta sama kwestia, nie może być ona już ponownie badana. Związanie prawomocnym orzeczeniem oznacza bowiem zakaz dokonywania ustaleń sprzecznych z uprzednio osądzoną kwestią, a nawet niedopuszczalność prowadzenia w tym zakresie postępowania dowodowego (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 kwietnia 2018 r., III UK 53/17, LEX nr 2515713; z dnia 27 marca 2014 r., III UK 115/13, LEX nr 1554419; z dnia 14 listopada 2013 r., II PK 438/13, LEX nr 140888). Dlatego, w ocenie Sądu Okręgowego w sprawie objętej skargą o wznowienie postępowania istnienie prawomocnych wyroków ustalających stosunek pracy skarżącej z K. stanowiło przeszkodę do orzekania w tym samym czasie stosunku pracy z innym pracodawcą. Natomiast w sytuacji, w której sąd oprze swoje rozstrzygnięcie na takim prejudykacie, a prejudykat ten zostanie potem uchylony lub zmieniony dochodzi do odpadnięcia podstawy tego orzeczenia. Wobec tego w doktrynie uznaje się, że podstawę wznowienia postępowania cywilnego stanowi także uchylenie lub zmiana prawomocnego wyroku lub innego orzeczenia merytorycznego, które korzystały w późniejszym postępowaniu cywilnym z mocy wiążącej (art. 365 § 1 k.p.c.), wobec czego oparte było na nich późniejsze prawomocne orzeczenie cywilne. Podstawą wznowienia postępowania stanowi wówczas przez analogię art. 403 § 1 pkt 1 k.p.c., mimo iż *in fine* sformułowanie tego przepisu ograniczone jest do wypadku, w którym doszło do następczego uchylenia wyroku karnego skazującego, na którym jest oparty wyrok objęty skargą o wznowienie. Za takim stanowiskiem dodatkowo przemawia wzgląd na to, że prowadzi do paralelności z regulacją zawartą art. 403 § 2 *in principio* k.p.c. w zakresie, w którym przepis ten uzasadnia wznowienie postępowania w razie wykrycia wcześniejszego prawomocnego wyroku, który miałby prejudykalne znaczenie w późniejszym procesie cywilnym, w którym zapadło orzeczenie objęte skargą o wznowienie postępowania (por. System Prawa Procesowego Cywilnego, pod red. T. Erecińskiego, Tom III, cz. 2, Dział VII s. 1363-1366, LexisNexis 2013 r.). Konieczną przesłanką jest jedynie to, aby uchylenie lub zmiana prejudykatu cywilnego działała *ex tunc*, ponieważ tylko wtedy można mówić o odpadnięciu podstawy zaskarżonego skargą o wznowienie postępowania orzeczenia. Ponadto w wypadku uchylenia lub zmiany prawomocnego prejudykatu cywilnego bez znaczenia jest to czy sąd, który się oparł na tym prejudykacie,

prawidłowo albo nieprawidłowo przyjął, że jest nim związany. W uchwale z dnia 10 października 1983 r., III CZP 31/83 (OSNCP 1984 nr 5, s. 67), Sąd Najwyższy przyjął, że mając na względzie podobny charakter i funkcję prejudycjalnego wyroku skazującego i prejudycjalnej decyzji administracyjnej wywierającej skutki w sferze prawa cywilnego, należy uznać, iż uchylenie ostatecznej decyzji w trybie wznowienia postępowania lub w trybie szczególnym – po prawomocnym zakończeniu postępowania w sprawie cywilnej i wydanie nowej decyzji – stanowi na zasadzie *analogiae iuris* z art. 403 § 1 pkt 1 k.p.c. podstawę do wznowienia postępowania w sprawie cywilnej. Jednocześnie Sąd Najwyższy zastrzegł, że musi chodzić o wypadek, gdy osoba zainteresowana nie może skutecznie bronić swoich praw za pomocą innych środków prawnych. Z kolei w uzasadnieniu postanowienia z dnia 26 października 2011 r., III CZP 57/11 (LEX nr 1103012) oraz z dnia 27 stycznia 2015 r., II UZ 70/14 (OSNP 2016 nr 10, poz. 133), Sąd Najwyższy przyjął, że prawomocny wyrok ustalający, wydany na podstawie art. 189 k.p.c. po zakończeniu postępowania, którego dotyczy skarga o wznowienie postępowania, stwierdzający okoliczności istniejące przed zakończeniem postępowania, może uzasadniać wznowienie postępowania na podstawie art. 403 § 2 k.p.c.

Przedstawione powyżej wywody pozwalają zatem na stwierdzenie, że rację ma skarżąca zarzucając, iż uchylenie wyroków zaocznych Sądu Rejonowego w N. z dnia 4 września 2014 r., IVP [...] oraz z dnia 6 lutego 2014 r., IV P [...] i umorzenie postępowania w tamtych sprawach uzasadnia wznowienie postępowania w rozpoznawanej sprawie, a przeciwne stanowisko Sądu Okręgowego nie zasługuje na akceptację.

Z tych względów Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji (art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c.).